

Door **Wim Bossema**

Ontwikkelingshulp kan ook best leuk zijn. Sterker: voor een groeiend deel van de Nederlanders is het een opwindende en zinvolle vrijetijdsbesteding. Kleine projecten voor personen in arme landen die je bijvoorbeeld tijdens je vakantie hebt leren kennen, zijn voor velen een stuk inspirerender dan geld overmaken aan de grote gevestigde hulporganisaties.

De doe-het-zelfhulp wordt meewarig bekeken door experts, maar niemand weet of die scepsis terecht is. Onderzoek naar al die uiteenlopende particuliere initiatieven is fragmentarisch. Onderzoekster Sara Kinsbergen (1982) van de Radboud Universiteit in Nijmegen is vorige week echter gepromoveerd op een evaluatie van een groot aantal van die 'particuliere ontwikkelingsinitiatieven' (pdi's), die de afgelopen tien jaar sterk in aantal zijn gegroeid. Ze is al met al overwegend positief.

Kinsbergen: 'Zulke initiatieven zijn klein en fijn en worden gedaan door vrijwilligers. Die zijn vaak enorm gepassioneerd en weten veel voor elkaar te krijgen.' Maar er is wel een keerzijde: 'Ze doen graag veel zelf en willen snel een concreet resultaat zien. Ze zeggen vaak: daar haal ik mijn energie uit.' Dus bouwen ze graag een schooltje of een waterput. Aan de ontvangers in het gelukkige dorp wordt echter niet altijd evenveel gevraagd.

Gekonkel en corruptie

Dat soort hulp is niet duurzaam, is de kritiek van de gevestigde organisaties. Als het geld uit Nederland op is, begint het verval van de projecten. Daarin hebben ze vaak gelijk, vindt Kinsbergen. 'Bovendien letten kleine initiatieven meestal niet op de oorzaken van de armoede van de mensen die ze helpen.'

Ze werken liever ook niet met de plaatselijke overheid, ze willen zich buiten politiek gekonkel en corruptie houden. Het gevolg is dat die overheid het onderhoud ook niet op zich neemt.

Maar er zijn uitzonderingen. Kinsbergen onderzocht een project in Noordoost-Kenia, 'in onherbergzaam

Medewerkers van het bouwbedrijf Stiho laten op een beurs zien hoe zij in Afrika helpen woningen te bouwen. Experts doen meewarig over doe-het-zelfhulp.
Foto Ton Borsboom / ANP

gebied', waar een groep Nederlandse artsen schooltjes financiert, maar ook 'minder concrete dingen doet, zoals de jeugd mobiliseren, een lokale organisatie steunen en met de plaatselijke overheid praten'. Ze noemt het een initiatief 'met een gouden randje'.

Kinsbergen onderzocht 49 kleine projecten - 25 in Kenia, 24 in Indonesië. Het instituut voor ontwikkelingsvraagstukken Cidin heeft een database van negenhonderd pdi's aangelegd. Hoeveel van die initiatieven er in totaal zijn in Nederland is giswerk: enkele duizenden denkt Kinsbergen, maar ook het getal tienduizend is gevallen.

Ze maakt onderscheid tussen initiatieven die sterk vanuit Nederland opereren (de ruime meerderheid) en clubs die juist veel in overleg doen met hun partnerorganisatie in Kenia of Indonesië. Een opvallende uitkomst van Kinsbergens onderzoek is

dat pdi's niet evolueren. Je zou verwachten dat initiatiefnemers door ervaring wijs geworden niet langer zo maar hulp sturen, maar beter luisteren naar de wensen van hun plaatselijke partners en meer kijken naar de bredere oorzaken van armoede. Initiatieven die sterk zijn gericht op de wensen van de partner werken echter zo vanaf het begin en de eigengereide hulp blijft meestal eenzijdig.

Mislukken lijkt minder erg voor kleine, bescheiden projecten dan voor grote hulpprogramma's. Er worden geen enorme bedragen verspild, er zijn geen grote salariskosten voor experts op de hoofdkantoren en in het veld mee gemoeid.

Kinsbergen vindt 'baat het niet, het schaadt ook niet' echter te simpel gedacht. 'Op het niveau van het project is dat misschien wel waar, maar voor de beeldvorming is het even slecht: weer zo'n groepje blanken dat hulp komt bieden die mislukt.'

Sara Kinsbergen: 'Particuliere initiatieven zijn eerder een aanvulling op gevestigde hulporganisaties.'

Particuliere hulpprojecten moeten kritischer zijn over wat ze doen

Ze zag in Indonesië hoe een Nederlander met goede bedoelingen zich in de nesten werkte door zijn eigenwijze houding. De Indonesische overplekke vroegen hem zelfs om maar liever weg te gaan. Zij kregen te veel problemen met de plaatselijke ambtenaren omdat het gedrag van de Nederlander, die buiten alle plaatselijke regels om iets van de grond wilde tillen, als nekoloniaal werd gezien.

Huiverig

Amateurisme heeft soms schrijnende gevolgen. Kinsbergen was onder de indruk van een weeshuis in Kenia dat vanuit Nederland wordt ondersteund. Een Keniaanse weduwe begeleidt daar met grote toewijding twintig weeskinderen. Maar ze vertrouwd Kinsbergen toe dat ze slape-loze nachten had, omdat ze 'zoveel negatiefs' van de stichting in Nederland over zich heen kreeg. De Nederlanders houden de touwtjes strak in handen en vinden steeds dat de weeshuisleidster het met minder geld moet kunnen doen. Ze was de instorting nabij.

Professionalisering van de doe-het-zelf-hulp lijkt daarom gewenst, maar Kinsbergen is terughoudend. 'Als professionalisering' betekent: meer bureaucratie met betaalde krachten, zeg ik: doe maar niet. Maar als er meer kritische zelfreflectie wordt bedoeld: ja.'

Zijn de particuliere initiatieven een alternatief voor de gevestigde hulporganisaties, passen ze niet prima in de door het kabinet gepropageerde 'participatiesamenleving'? Kinsbergen: 'Particuliere initiatieven zijn geen alternatief, eerder een aanvulling. Het zou goed zijn als er veel meer samenwerking was. Maar de twee groepen staan huiverig tegenover elkaar.'

Doe-het-zelvers 'willen hun tijd niet steken' in overleg en gevestigde organisaties weten niet wat ze met al die uiteenlopende clubjes aan moeten. Tip van Kinsbergen voor de doe-het-zelvers: heb meer oog voor de oorzaken van armoede en zoek in de omgeving van het project contact met ervaren hulporganisaties, zo voorkom je 'weeshuizen zonder wezen en putten die niet werken'.